

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року: Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст. 1122. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

3. Юшкевич О. Законодавчі прогалини щодо притягнення до відповідальності за керування транспортними засобами в стані алкогольного сп'яніння. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 3 С. 108-113.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

Топчій В. В.

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
директор навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету*

Дучимінська Л. М.

*начальник управління контрольно-перевірочної роботи
Головного управління Пенсійного фонду України у Волинській області*

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 8 Конституції України, в нашій державі визнається і діє принцип верховенства права. При цьому найвищу юридичну силу має саме цей законодавчий акт.

У свою чергу, закони та інші нормативно-правові акти, включаючи й ті, що регулюють правові відносини у сфері діяльності органів пенсійного та іншого соціального забезпечення населення України, мають прийматись на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ч. 1 ст. 8 Основного закону України).

Більше того, як це витікає із змісту ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади, до яких, зокрема, відносяться й органи Пенсійного фонду України, та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Натомість, як свідчить практика, деякі посадові та службові особи зазначеного органу державної виконавчої влади, необґрунтовано та незаконно вимагають від громадян до переліку визначених у законодавчих актах України з питань пенсійного забезпечення додавати ті, які або не вказані у такому списку документів, або їх неможливо будь-яким чином отримати від держав, що розірвали дипломатичні відносини та відповідні міжнародні угоди нашої держави в означеній галузі діяльності (наприклад, з Російською Федерацією (РФ), Республікою Білорусь, т. ін.).

Як наслідок, користуючись конституційним правом на оскарження дій чи бездіяльності органів державної влади та їх посадових та службових осіб (ст. ст. 8, 55, 56 Основного закону України), заявники, які звертались до відповідних територіальних органів Пенсійного фонду України, оскаржують, як вони вважають, протиправну поведінку зазначених суб'єктів суспільної діяльності у судах, у тому числі у Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ), який нерідко такі клопотання задовольняє,

зобов'язуючи при цьому за рахунок держави відшкодувати завдану громадянам матеріальну і моральну шкоду [1].

Результати аналізу змісту різноманітних звернень громадян до органів Пенсійного фонду України та в суд показують, що значна їх частина пов'язана з вимогами, які пред'являють посадові і службові особи зазначеного державного органу до громадян при оформленні для них пенсій або їх соціальних пільг, дотацій тощо [2]. При цьому значна частина таких вимог, з огляду змісту принципів верховенства права та законності, є протиправною, позаяк ті документи, які зобов'язують заявників додавати до свого письмового звернення, не передбачені жодним законодавчим актом України, що регулює сферу пенсійного та соціального забезпечення, документи [3].

Більш того, навіть у відомчих та інших нормативно-правових актах, у яких закріплено Перелік документів, обов'язкових для реалізації відповідного права особами, що звертаються до територіальних органів Пенсійного фонду України, не визначено повноваження для посадових і службових осіб даного державного органу вимагати від заявників ті письмові матеріали, які у цьому Переліку відсутні.

Якщо оцінити такі дії з огляду вимог ст. 41 Кримінального кодексу (КК) України «Виконання наказу або розпорядження» за аналогією (відповідністю, подібністю, схожістю тощо з пенсійною діяльністю) [4], згідно змісту якої наказ або розпорядження є законним, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству та не пов'язані з порушенням прав та свобод людини і громадянина, то висновок з цього приводу є очевидним – зазначена практика в діяльності деяких органів Пенсійного фонду України має бути припинена та врегульована на відповідному нормативно-правовому рівні.

Додатковим аргументом у цьому контексті виступають положення ст. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 № 15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень», відповідно до змісту якого будь-яке вчинення дій посадовою або службовою особою, які не входять до її компетенції, є протиправним діянням та є підставою для притягнення цих суб'єктів до передбаченого законом виду юридичної відповідальності [5, с. 255].

Таку ж позицію з означених питань займає й Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). Зокрема, у рішенні ЄСПЛ від 08.07.2021 у справі «Сілі проти України» (заява № 42903/14) з цього приводу зазначено, що якщо Договірна держава (у даному випадку – Україна) має чинне законодавство, яке передбачає виплату в якості права на отримання соціальної допомоги (за заявою Сілі – призначення йому пенсії) – незалежно від того, обумовлено це попередньою сплатою внесків чи ні, – таке законодавство має вважатися таким, що передбачає майнове право, що підпадає під дію ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав і основоположних свобод щодо осіб, які відповідають її вимогам (п. 58 рішення даного Суду) [6], тобто ЄСПЛ звернув увагу на той факт, що органи державної влади мають діяти тільки відповідно до національного законодавства.

Отже, варто констатувати, що в наявності актуальна прикладна проблема, яка має бути вирішена також і на доктринальному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пічкур проти України» від 07.11.2013 № 10441/06. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Порядок з 01.01.2023 врахування стажу і заробітної плати при призначенні пенсії в Україні за період роботи в російській федерації. URL: <https://satnivskagromada.gov.ua/news/1675085761/>.
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 49-51. Ст. 376.
4. Аналогія. Вікіпедія. URL: <https://uk.m.wikipedia.org>wiki>.
5. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 № 15. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2011. С. 254-258.
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сілі проти України» від -8.07.2021 № 42903/14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРАВОЗАСТОСОВАННЯ

Хрідочкін А. В.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва, організації виробництва
та теоретичної і прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету*

Правоохоронна форма правозастосовної діяльності є формою правозастосовної діяльності державних органів і окремих недержавних організацій, яка спрямована на охорону законності та правопорядку, захист прав і свобод людини, боротьбу з правопорушеннями та розв'язання справ по них. Саме через зазначені приписи відбувається індивідуалізація загальних правових правил поведінки. Зазначена діяльність пов'язана з повсякденним вирішенням різних питань охорони правопорядку і виявляється на практиці як владна, творча правоохоронна діяльність головним чином державних органів зі здійснення функцій держави шляхом видання правозастосовних актів, які стають підставою для виникнення, зміни чи припинення охоронних правовідносин.

У минулому, як вся правоохоронна діяльність, так і один із її різновидів – правозастосовна правоохоронна діяльність, орієнтувались на боротьбу з правопорушеннями як явищем. Сьогодні ж, на наш погляд, така боротьба повинна вестись не з правопорушеннями як негативним явищем в суспільстві, а з конкретними видами правопорушень. Адже боротьба – це не мета, а один із методів правоохоронної діяльності. Відповідно мета правоохоронної правозастосовної діяльності – охорона прав та свобод людини і громадянина, контроль над відповідністю діяльності суб'єктів права юридичним приписам, над правомірністю здійснюваних дій, а у випадку виявлення правопорушень – вжиття до правопорушників відповідних заходів державного примусу, забезпечення призначеного покарання або стягнення.